

254134

Sous la direction de
Güneş IŞIKSEL et Emmanuel SZUREK

▲
Turcs et Français
Une histoire culturelle
1860-1960

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

▼
Préface de François GEORGEON

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	254134
Tas. No:	1986

Collection « Histoire »

PRESSES UNIVERSITAIRES DE RENNES

2014

Positivizm
160053

03 Ağustos 2017

Entre l'universel et le national :
les usages du positivisme dans l'Empire ottoman
(1895-1923)

Enes KABAKCI

Cette contribution se propose de mettre en évidence les modalités d'introduction et d'appropriation du positivisme dans l'Empire ottoman. Notre grille d'analyse repose sur les théories des transferts culturels. Elle est notamment centrée sur la conception, formulée de longue date par l'anthropologie culturelle, de la « réinterprétation », entendue comme « le processus par lequel d'anciennes significations sont attribuées à des éléments nouveaux ou par lequel de nouvelles valeurs changent la signification culturelle de formes anciennes¹ ». À travers l'exemple de Beşir Fuad, nous considérerons une première appropriation, partielle et strictement naturaliste, de la pensée comtienne par les élites intellectuelles ottomanes exposées à la « propagande positiviste » dès la seconde moitié du XIXe siècle. Puis nous examinerons l'inflexion politique et identitaire qu'au tournant du siècle Ahmet Rıza, l'un des principaux leaders et théoriciens du mouvement jeune-turc, donne à la réception ottomane du positivisme. Nous verrons troisièmement que les membres de la *Revue des sciences économiques et sociales (Ulum-ı İktisadiye ve İctimaiye Mecmuası)*, créée en 1908, défendent au contraire une appropriation purement intellectuelle de l'héritage d'Auguste Comte. Enfin, nous analyserons l'œuvre du principal théoricien du nationalisme turc, le sociologue Ziya Gökalp (1876-1924), qui trouve dans la pensée positiviste et dans la sociologie d'Émile Durkheim un support pour jeter les bases intellectuelles de la nation et de l'État turcs.

Un premier passeur : Beşir Fuad (1853-1887)

Les Ottomans se familiarisent avec le positivisme très tôt, et cela grâce aux efforts d'Auguste Comte lui-même. Dans le cadre de sa « propagande

1. HERSKOVITS M. J., *Les bases de l'anthropologie culturelle*, Paris, Payot, 1952, p. 259. Cf. aussi CUCHE D., *La notion de culture dans les sciences sociales*, Paris, La Découverte, 2001 (1996), p. 55-56; ESPAGNE M., *Les transferts culturels franco-allemands*, Paris, Presses universitaires de France, 1999, p. 21 et 134-135.

99-114

n 8 OCAK 1994

160050 Pozitivizm

7. KORLAELÇİ, Murteza (Dr.)

Ankara Üniv. İlahiyat Fak. Ankara 1980 l c, III+416 s, eb: 23x18 cm.

Doktora tezinin adı :

" Pozitivizm'in Türkiye'ye girişi ve İlk Etkileri. "

Bacon ve Descartes'den August Conte'a kadar , belli başlı Pozitivist filozofların tanıtıcı bilgileri.

August Conte bütün yönleriyle ve kendinden sonraki Fransa ve İngiltere'deki temsilcileri, Pozitivizm'in Türkiye'ye girişi sonrasındaki kültür devrimini ele alındı. Batılı Pozitivist filozoflar ve düşünürlerden etkilenen Türk düşünürler incelenerek netice iuade edilmiştir.

160059

POZİTİVİZM

-
- 1 ERCAN SALGAR, Pozitivist felsefede doğrulama kavramının yeri, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2011
 - 2 UĞUR KORKMAZ, Pozitivizmin Türk sosyolojisinin kuruluş sürecindeki etkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2012

"positivism"

70A

M. Muslehuddin, Philosophy --, 5. 33-42,
122-124

Diyadin İhtisarı

N. Dinkçi

Pozitivizm (135-174)

TÜRKİYE'DE ÇAĞDAŞ DÜŞÜNCE
TARİHİ

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No :	463
Tasnif No. :	193.56 DLK.T

ÜLKEN YAYINLARI

İstanbul 1979

ÜLKEN YAYINLARI: 1 / H. Z. ÜLKEN BÜTÜN ESERLERİ: 1 / KAPAK:
DENİZ ORAL / BASKI: KARDEŞLER MATBAASI Himayet Etfal Sok.
Çavuş Han / KAPAK BASKI: EBRU GRAFİK / ÇİLT: NUMUNE MÜ-
CELLİTHANESİ / BİRİNCİ BASKI: İSTANBUL 1988 / İKİNCİ BASKI:
HAZİRAN 1979 / GENEL DAĞITIM: SERHAT DAĞITIM.

İkinci Meşrutiyet'in politika buhranı yüzünden ilk günlerde fikir hayatı bir anarşi manzarası gösterir. Basın hürriyeti uzun zaman açlığı duyulan çeşitli ve çatışkan birçok fikirlerin birdenbire yayılmasına imkân vermiştir. Bu sırada batıp sönen gazete, dergilerin sayısı pek büyüktür. Herkes herşeyden ve her tarzda söz edebiliyor. Bu yayınlardan önemli bir kısmı Abdülhamid'e hücumlar, eski idarenin sakatlıklarını meydana vurmak, halka yol göstermek için yapılmış fazla popüler yazılardır. Maarif ve Tercüman-ı Hakikat artık çıkmıyor. (1) Sırat-ı Müstakim, Meşrutiyet'ten sonra da bir süre çıkmaya devam ederek yerini «Sebil-ür-Reşâd»a bırakmıştır. (2) Abdülhamit devrinin «Muallim», «Asâr», «Nilüfer», «Mektep» gibi dergileri çoktan kapanmıştır. (3) Buna karşılık Meşrutiyet'in ilk yıllarında Bâb-ı Âli camekânlarını sayısız yeni dergiler doldurmaktadır. Bunlar arasında kısa zamanda ardarda İslamcılığa, Türkçülüğe, Avrupalılığa ait halk seviyesinde yayınlar görülüyor. Avrupalılık artık eski nesillerin anladığı dar çerçeveyi kırmıştır. Şimdi Batının yeni problemleri üzerinde de tartışmalar ve yayınlar olmaktadır. Bunlar fertçilik-toplumculuk, sosyalizm-kapitalizm, hürriyetçilik-devletçilik, evrimcilik (tekâmül) - devrimcilik (inkılab), v.b. karşıt kutuplar üzerinde dolaşmaktadır. Fransız İhtilalinden sonra meydana çıkan *collecivisme*, *anarchisme*, *communisme* fikirleri de bunlar arasına girmektedir. Aynı yıllarda ve aynı kuvvette birden meydana çıkan ve gelecekteki görüşler arasına sokulan bu ilk yayınların teferruatına girmeye imkân yoktur.

POZİTİVİZM HAREKETİNİN DOĞUŞU

Yeni edebiyat ve fikir hareketini temsil eden «Servet-i Fünun» dergisi Abdülhamit devrinde 1894 de kuruldu. Bu hareketin ağırlık merkezini teşkil eden edebiyatçıları, başında Rezaizâde Ekrem olmak üzere «Edebiyat-ı Cedîde» (Yeni Edebiyat) diye tanınır. Dergi başlangıçta yalnız batıya ait ilmi-fenni bilgiler verirken, sonradan edebi akım halini aldığı için, ona herşeyden önce bir fikir hareketi demek gerekirken memleketimizde henüz fikir tarihini yazma geleneği kurulmadığı için bu yeni dergiyi ve onun açtığı çıkışı edebiyatçılar kendilerine malederek yalnız bir edebiyat akımı gibi göstermektedirler.

İlk ciltte, Ernest Renan hakkında bir yazı, mikrobiyolojiyi kuran Fransız kimyageri Pasteur, Paris akıl hastanesinin (*Salpetrière*) büyük hekimi Charcot, naturalizm çıkışı açan Emile Zola, marazi veraset olaylarını ro-

(1) «Tercüman-ı Hakikat» 2 Muharrem 1296'dan 17 Safer 1314 (1898)'e kadar çıkmıştır. «Maarif» 19 Ağustos 1307 (1891)'den 9 Kasım 1311 (1896)'ya kadar yayınlanmıştır.
(2) «Sırat-ı Müstakim» 14 Ağustos 1322 (1906)'dan 16 Şubat 1327 (1911)'e kadar çıkmıştır. Sebil-ür-Reşâd ise 24 Şubat 1327 (1911)'de başlamış ve muntazam olarak 5 Mart 1341 (1924)'e kadar devam etmiş, bir süre kesintiden sonra eski şeklinden farklı olarak tekrar yayınlanmıştır.
(3) Bu dergiler 1303 (1888) den 1309 (1894)'e kadar çıkmışlardır.

Positivism

Steinmetz, P. (1994) 'Poseidonios aus Apameia', in H. Flashar (ed.) *Die Philosophie der Antike, Band 4: Die Hellenistische Philosophie*, Basle: Schwabe, 670-705. (A clear general survey, rather indebted to Reinhardt's work, but useful for the bibliographical information it provides.)

* Theiler, W. (1982) *Poseidonios: Die Fragmente*, Berlin and New York: de Gruyter, 2 vols. (Is too liberal in including non-attested material and should therefore be used with caution; the commentary, however, may sometimes be useful.)

KEIMPE A. ALGRA

POSITIVISM *see* COMTE, ISIDORE-AUGUSTE-MARIE-FRANÇOIS-XAVIER; LEGAL POSITIVISM; LOGICAL POSITIVISM; POSITIVISM IN THE SOCIAL SCIENCES; POSITIVISM, RUSSIAN; POSITIVIST THOUGHT IN LATIN AMERICA

POSITIVISM IN THE SOCIAL SCIENCES

Positivism originated from separate movements in nineteenth-century social science and early twentieth-century philosophy. Key positivist ideas were that philosophy should be scientific, that metaphysical speculations are meaningless, that there is a universal and a priori scientific method, that a main function of philosophy is to analyse that method, that this basic scientific method is the same in both the natural and social sciences, that the various sciences should be reducible to physics, and that the theoretical parts of good science must be translatable into statements about observations. In the social sciences and the philosophy of the social sciences, positivism has supported the emphasis on quantitative data and precisely formulated theories, the doctrines of behaviourism, operationalism and methodological individualism, the doubts among philosophers that meaning and interpretation can be scientifically adequate, and an approach to the philosophy of social science that focuses on conceptual analysis rather than on the actual practice of social research. Influential criticisms have denied that scientific method is a priori or universal, that theories can or must be translatable into observational terms, and that

reduction to physics is the way to unify the sciences. These criticisms have undercut the motivations for behaviourism and methodological individualism in the social sciences. They have also led many to conclude, somewhat implausibly, that any standards of good social science are merely matters of rhetorical persuasion and social convention.

- 1 Positivist doctrines
- 2 Influence on the philosophy and practice of the social sciences
- 3 Criticisms and contributions

1 Positivist doctrines

In contemporary debates 'positivism' refers to a broad attitude about science and philosophy that has its origins in the social theories of Comte de SAINT-SIMON and Auguste COMTE and the philosophical doctrines of the logical positivists. The positivists often did not agree which doctrines were essential to their position or how those ideas should be interpreted, and the term 'positivism' has come to stand for a set of ideas that some positivists would not have fully endorsed. Though they advocated all the ideas discussed below in some form, this entry concentrates on the ideas currently associated with positivism, for it is those doctrines that have been most influential in debates about the social sciences.

Saint-Simon and Comte advanced three ideas typical of positivism: (1) that science is the highest form of knowledge and that philosophy thus must be scientific; (2) that there is one scientific method common to all the sciences; and (3) that metaphysical claims are pseudoscientific. The second of these ideas, frequently known as 'naturalism', is most directly relevant to the social sciences. It says that the social realm, as part of the natural world, can and must be studied by standard scientific methods. For Saint-Simon and Comte, this meant that laws governed the social world, and that the job of the social sciences was to identify those laws. They also believed that society should be run by an elite who could discern these laws and use them to solve social problems.

Subsequent positivists advocated these core ideas but with new interpretations and additions. The logical positivists shared the antimetaphysical sympathies of Comte and also wanted philosophy to be 'scientific'; they did not conceive of it as an empirical discipline. Instead they assimilated philosophy more to the model of logic, where the logician's task was to formulate the a priori rules of valid inference and explicate basic logical concepts. Philosophy became primarily clarifying and formulating the rules and concepts of good science, and the logical positivists

Edit. Edward Craig, Routledge Encyclopedia of Philosophy,

vol. 7, 1998 London. 558 - 570 DW: 148359